

Комунальний заклад «ЛСОШ 1-3 ступенів № 48»

КОНСПЕКТИ УРОКІВ

Етика, 6 клас

Тема 4. Цінності демократичного
громадянського суспільства

У чому полягає

етика відносин між народами

в демократичному суспільстві

Луганськ
2007/2008 навчальний рік

Белонігіна Галина Вікторівна,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист КЗ „ЛСОШ I – III категорії № 48”

Етика. 6 клас. Урок 31

У чому полягає етика відносин між народами в демократичному суспільстві

Очікувані результати:

Після цього уроку учні зможуть:

- розповісти, чому Україна є багатокультурною державою;
- обґрунтувати необхідність толерантних міжетнічних та міжкультурних відносин в Україні;
- пояснювати відмінність між поняттями „патріотизм” та „шовінізм”;
- оцінювати власну поведінку з точки зору толерантного ставлення до інших народів, культур;
- наводити приклади проявів поваги до національних традицій, звичаїв та обрядів інших народів.

Основні поняття:

Національність, багатонаціональна держава, патріотизм, шовінізм, толерантність.

Обладнання:

- фотографії (малюнки) дітей в національних костюмах народів, що проживають в Україні;
- діаграма „Національний склад населення України за даними перепису 2001 р.”;
- виставка „Україна – наш спільний дім” (попереднє домашнє завдання);
- плакат до вправи „Сучасний плакат у Кельні”;
- роздатковий матеріал для учнів (на кожен парту): витяги із Конституції та Закону України „Про національні меншини в Україні”.

Попереднє домашнє завдання:

- Учні по групах отримують завдання представити на аркуші А4 одну з національностей, що мешкають в Україні (українці, росіяни, поляки, євреї, кримські татари, корейці, грузини, румуни, молдаване, греки, болгари тощо), відобразивши: символи або національні візерунки, національні костюми, портрети відомих громадян України даної національності, прислів'я, пісню національною мовою, фото чи малюнки національних звичаїв або свят тощо.
- Група учнів (за бажанням) проводить анкетування учнів інших класів (текст анкети в додатку), підраховує результати та оформлює діаграму.

Орієнтовний план і методи проведення уроку:

- ✓ Мотивація – фото в підручнику, с. 175, обговорення - 5 хв.
- ✓ Етика відносин між народами в демократичному суспільстві. Робота із словником (визначення понять), аналіз діаграми «Національний склад населення України за даними перепису 2001 р.». Опрацювання витягів з нормативно-правових документів, обговорення – 10 – 12 хв.
- ✓ Вправа «Сучасний плакат у Кельні», обговорення - 5-7 хв.
- ✓ Презентація домашніх завдань і «будування» Спільного дому націй і народностей України – 15 - 17 хв.
- ✓ Підведення підсумків уроку – 5-7 хв.
- ✓ Інструкції щодо виконання домашнього завдання – 3-5 хв.

Логіка розкриття теми:

Патріот – це людина, яка любить свою державу, готова навіть пожертвувати заради неї життям, віддана своєму народові.

Люди подорожують, переїжджають до інших країн, тому багато країн в світі є багатонаціональними.

Держава має регулювати стосунки між етнічними групами, гарантувати рівність їхніх прав.

Патріотизм несумісний з проявами нетерпимості, шовінізму.

У громадянському суспільстві у відносинах між народами має діяти моральне правило толерантності.

Варіанти організації діяльності учнів:

Учитель. Роздивіться фото у підручнику, с. 175. Чи знаєте ви, громадяни яких країн брали участь в експедиції міжнародного екіпажу космічного літака «Коламбія» 1997 року? Як ви гадаєте, як склалися стосунки у цих людей під час експедиції?

Учні можуть відповісти: громадяни США та України; стосунки добрі, дружні, вони співпрацювали.

Учитель. На вашу думку, чи є вони патріотами своїх держав?

Учні: безперечно.

Учитель. Уявіть, що між ними виникали б сварки, ворожнеча щодо першості, до чого це могло б призвести?

Учні: Може, вони б не виконали завдання.

Учитель. Отже, як ви гадаєте, про що буде наш сьогоднішній урок? Прочитайте у підручнику тему уроку 31 та наші завдання.

Учитель. Давайте пригадаємо матеріал з попередніх уроків: кого ми називаємо громадянином? Патріотом?

Учні: Громадянин – людина, яка має правовий зв'язок з державою, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках. Патріот – це людина, яка любить свою державу, готова навіть пожертвувати заради неї життям, віддана своєму народові.

Учитель. Громадянами якої держави є ми з вами? Роздивіться діаграму, що відображає національний склад населення України за даними перепису 2001 року. Чи можна назвати **Україну багатонаціональною державою?**

Учні відповідають: так, бо на території України проживає багато національностей, народів, які мають свою культуру, звичаї, традиції.

Учитель. Всі нації і народності, що мешкають в **багатонаціональній**, або **поліетнічній** (від слів «полі» - багато та «етнос» - народ) державі Україна, складають **народ України**. Дійсно, всі вони розмовляють своїми мовами, мають свою культуру, звичаї, традиції, релігійні вірування.

Працюємо зі словником. Прочитайте визначення понять «нація», «національність», «народ», «багатонаціональна держава» у підручнику, с. 176.

Учитель. Яким чином, на вашу думку, можна регулювати стосунки між представниками різних національностей у державі?

Учні: має бути державне регулювання, держава в законах має гарантувати всім націям однакові права.

(якщо виникає ускладнення з відповідями, вчитель пропонує дітям прочитати текст на с. 177 нижче завдання 3 та знайти там відповідь).

Учитель. Об'єднайтесь в пари та уважно прочитайте витяги із нормативно-правових документів (Конституція України, ст. 10, 11, 12; Закон України «Про національні

меншини в Україні», ст. 1, 2, 3, 6, 15). Знайдіть відповіді на запропоновані питання. Приготуйтеся до обговорення в класі.

✓ Назвіть, які нормативно-правові акти в Україні регулюють питання стосунків між громадянами всіх національностей.

✓ Які права згідно чинного законодавства гарантує Україна громадянам всіх національностей?

✓ Які обов'язки згідно чинного законодавства покладає держава на громадян у стосунках між різними національностями?

✓ Чи достатньо, на вашу думку, тільки державного регулювання стосунків між представниками різних національностей, тобто за допомогою правових норм? Які ще соціальні норми, крім правових, можуть регулювати відносини між представниками різних національностей у державі?

✓ Які моральні правила у стосунках між народами ви знаєте, можете запропонувати?

У ч н і : є різні моральні правила, яких дотримуються люди: справедливість, рівноправ'я, співпраця. У відносинах між різними народами обов'язково має бути **толерантність**.

У ч и т е л ь . Як ви гадаєте, чи тільки Україна є багатонаціональною державою? Звісно, ні. Існує багато таких держав, перш за все у Європі. Люди завжди полюбили подорожувати. Багато людей в пошуках кращої долі **мігрують**, тобто переїжджають на постійне місце проживання до інших країн. Отже, і проблеми у поліетнічних держав однакові. Уявіть собі: одного дня у великому промисловому місті з'явилися плакати такого змісту:

Твій Христос	—	єврей
Твоє авто	—	японське
Твоя піца	—	італійська
Твоя демократія	—	грецька
Твоя кава	—	бразильська
Твоя відпустка	—	у Туреччині
Твої цифри	—	арабські
Твій алфавіт	—	латинський

ТАК ХТО ТУТ ІНОЗЕМЕЦЬ: ТВІЙ СУСІД ЧИ ТИ САМ?

Подумайте, де, у якій сучасній країні міг з'явитися такий плакат?

У ч н і можуть відповісти: в будь-якій країні, де мешкають іноземці; в будь-якій, крім тих, народи яких названо; в європейській; в Америці.

У ч и т е л ь . Кому він адресований? До кого звертається автор тексту – до місцевих жителів або до мігрантів? Чому ви так думаєте?

У ч н і : оскільки в тексті є питання, хто тут іноземець, мабуть, автор звертається до місцевих жителів.

У ч и т е л ь . До чого закликає плакат? Про що змушує замислитись?

У ч н і : плакат змушує замислитись, якими є стосунки між різними народами у державі, як ставитися до людей, що не схожі на тебе, до чого можуть привести непорозуміння у відносинах. Закликає згадати, що культури народів пов'язані між собою, що у світі все зв'язане.

У ч и т е л ь . Насправді цей плакат з'явився у німецькому місті Кельн на замовлення місцевої влади, яка прагне запобігти наростанню негативних явищ у ставленні німців до мігрантів. Окремі верстви населення Європи охопили недовіра і підозрілість до «гастарбайтерів», заробітчан, так званих трудових мігрантів. «Вони забирають нашу роботу», «Вони паразитують у нашому суспільстві», «Їхні цінності та традиції руйнують європейську культуру» – такі вислови можна почути на адресу турок чи українців, що приїхали на заробітки в Німеччину, на адресу марокканців чи сенегальців, що працюють у Франції, індійців чи пакистанців, що приїхали за кращою долею до Великої Британії.

А чи може, на вашу думку, патріот з презирством, з неповагою ставитися до представників інших народів, вважати свій народ кращим, вищим, винятковим?

У ч н і : Ні, так не повинно бути. Це несправедливе, не толерантне ставлення.

У ч и т е л ь . Нажаль, таке ставлення зустрічається і досі. Є люди, які, як на початку 19 століття за часів загарбницьких походів Наполеона солдат Ніколя Шовен, протиставляють свою націю іншим, визнають її найкращою та винятковою. За прізвищем цього новобранця такі люди називаються **шовіністи**. Прочитайте в підручнику на с. 178, визначення цього поняття та понять «**нацизм**» та «**фашизм**».

У ч и т е л ь . Уявіть, що на питання тесту відповідають патріоти та шовіністи. Які, на вашу думку, відповіді вони б обрали? Чому ви так думаєте?

1. Як Ви ставитесь до того, що у Вашому місті живуть люди різних національностей, віросповідань, поглядів на життя?

- а) Мені однаково
- б) Це створює незручності
- в) Це робить життя насиченим і цікавим
- г) Це сприяє розвитку моєї місцевості

2. На Вашу думку, необхідно:

- а) дозволити іноземцям вільно працювати в Україні
- б) обмежити кількість іноземних громадян, які приїждять на роботу в Україну
- в) взагалі заборонити іноземцям працювати в Україні

У ч н і можуть сказати, що патріоти обрали б відповіді 1-в, г, 2-а.

У ч и т е л ь . Чи згодні ви з висловом французького письменника Антуана де Сент-Екзюпері: «Якщо я на тебе не схожий, я цим тебе зовсім не ображаю, а, навпаки, обдаровую»?

Отже, як проявити повагу до національних традицій, звичаїв та обрядів інших народів?

Прошу зараз команди, що виконували попереднє домашнє завдання, на дошці розмістити свої презентації. Давайте разом «збудуємо» Спільний дім націй і народностей України. В якості «склепінь» між «цеглинками» - вашими роботами оберіть плакати з назвами моральних чеснот (повага, дружба, співпраця, добросусідство, толерантність, взаємодопомога, розуміння, рівність, згода, довіра та ін.)

Спільна робота з оформлення виставки, презентації.

У ч и т е л ь . Давайте підсумуємо: які правила поведінки мають регулювати стосунки між людьми різних національностей? Які моральні правила допоможуть громадянам і патріотам багатонаціональної держави у взаємовідносинах з представниками інших народів?

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ:

Опрацювати урок 31, перевірити себе за питаннями на с. 180.

Повторити поняття уроків 25-30.

За бажанням знайти додаткову інформацію про звичаї різних народів.

Додаток 1

АНКЕТА ДЛЯ УЧНІВ

Ми, учні 6-х класів, вивчаємо тему стосунків між народами в демократичній державі і досліджуємо, представники яких національностей навчаються в нашій школі.

Просимо тебе відповісти на наші питання:

До якої національності ти належиш? До якої національності належать твої мати, батько, дідусі та бабусі з материнської та батьківської сторони?

Просимо записати відповіді у таблицю:

Я за національністю -			
Моя мати -		Мій батько -	
Моя бабуся -	Мій дідусь -	Моя бабуся -	Мій дідусь -

Особисті дані: Дівчина / хлопець _____ років, _____ клас

Дякуємо за відповіді!

Белонігіна Галина Вікторівна,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист КЗ „ЛСОШ І – ІІІ категорії № 48”

Додаток 2 РОЗДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ для уроку 31

Об'єднайтесь в пари та уважно прочитайте витяги із нормативно-правових документів. Знайдіть відповіді на запропоновані питання.

Приготуйтеся до обговорення питань в класі.

- ✓ Назвіть, які нормативно-правові акти в Україні регулюють питання стосунків між громадянами всіх національностей.
- ✓ Які права згідно чинного законодавства гарантує Україна громадянам всіх національностей?
- ✓ Як ви гадаєте, чи є цей перелік достатньо повним і вичерпним? Якими ще правами слід забезпечити громадян всіх національностей у демократичній державі?
- ✓ Які обов'язки згідно чинного законодавства покладає держава на громадян у стосунках між різними національностями?
- ✓ Чи достатньо, на вашу думку, тільки державного регулювання стосунків між представниками різних національностей, тобто за допомогою правових норм?
- ✓ Які моральні правила у стосунках між народами ви знаєте, можете запропонувати?

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ (витяги)

Ст.10. Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України. Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Ст.11. Держава сприяє консолідації та розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Ст.12. Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

ЗАКОН УКРАЇНИ „ПРО НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ” (витяги)

Ст.1. Україна гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення. Усі громадяни України користуються захистом держави на рівних підставах. При забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин, держава виходить з того, що вони є невід'ємною частиною загальноновизнаних прав людини.

Ст.2. Громадяни України всіх національностей зобов'язані дотримувати Конституції та законів України, оберігати її державний суверенітет і територіальну цілісність, поважати мови, культури, традиції, звичаї, релігійну самобутність українського народу та всіх національних меншин.

Ст.3. До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Ст.6. Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Пам'ятки історії і культури національних меншин на території України охороняються законом.

Ст.15. Громадяни, які належать до національних меншин, національні громадські об'єднання мають право у встановленому в Україні порядку вільно встановлювати і підтримувати зв'язки з особами своєї національності та їх громадськими об'єднаннями за межами України, одержувати від них допомогу для задоволення мовних, культурних, духовних потреб, брати участь у діяльності міжнародних неурядових організацій.

Ст.18. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав і свобод громадян за національною ознакою забороняється й карається законом.